

Sigara içen ebeveynlerin üçüncü el sigara dumanı hakkındaki inançları ile sigarayı bırakma niyetleri arasındaki ilişki

Giriş

Tütün kullanımı, küresel düzeyde morbidite ve mortaliteye yol açan öncelikli bir halk sağlığı sorunudur. Bu durumdan en çok etkilenen hassas grupların başında, ebeveynlerinin tütün kullanımına bağlı olarak pasif etkilenime maruz kalan çocuklar gelmektedir. Sigara içen bireylerde sigarayı bırakma niyeti, gerçek bırakma davranışının en güçlü yordayıcısı olup, bu niyet bireyin kendisinin ve çevresindekilerin gördüğü zararlara ilişkin risk algısından etkilenmektedir. Son yıllarda ortamda aktif olarak sigara içilmediğinde bile yüzeylerde kalan kalıntıları ifade eden üçüncü el sigara dumanı kavramı, önemli bir risk faktörü olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlerin bu konudaki algıları ile bırakma niyetleri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların literatürde sınırlı olması önemli bir boşluktur. Bu çalışma, sigara içen ebeveynlerin üçüncü el sigara dumanına yönelik inançları ile sigarayı bırakma niyetleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Tasarımı ve Yöntemler

Araştırma tanımlayıcı ilişki arayıcı bir tasarımla yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini, Türkiye'nin Ankara ilindeki bir özel hastanenin çocuk polikliniklerine başvuran, 0-12 yaş grubunda en az bir çocuğa sahip toplam 276 sigara içen ebeveyn oluşturmuştur. Veriler Nisan ve Mayıs 2025 tarihleri arasında kota örnekleme yöntemi kullanılarak yüz yüze görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplama araçları olarak Tanımlayıcı Bilgi Formu, Üçüncü El Sigara Dumanına Yönelik İnançlar Ölçeği, Sigarayı Bırakma Niyeti Ölçeği ve Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra bağımsız gruplarda t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon analizi ve hiyerarşik çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Ebeveynlerin üçüncü el sigara dumanına yönelik genel inançlarının orta-yüksek düzeyde olduğu, çevreye yönelik kalıcılık inançlarının ise sağlık üzerindeki etkilere dair inançlarına kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Sosyodemografik özellikler üçüncü el sigara dumanı inançları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmazken, yüksek gelir algısına sahip olanların, bebeği olanların, günlük sigara tüketimi fazla olanların ve evde kesin sigara içme yasağı uygulayanların sigarayı bırakma niyetlerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca evde sigara içme kurallarının bulunmaması ve çocukların yanında sigara içilmesi nikotin bağımlılığını artırmaktadır. Korelasyon analizinde, nikotin bağımlılığı ile sigarayı bırakma niyeti arasında zayıf düzeyde negatif yönlü bir ilişki bulunurken, üçüncü el sigara dumanına yönelik inançlar ile bırakma niyeti arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, nikotin bağımlılık düzeyi kontrol edildikten sonra bile ebeveynlerin üçüncü el sigara dumanına yönelik inançlarının sigarayı bırakma niyetini pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Bu araştırma, sigara içen ebeveynlerin üçüncü el sigara dumanının zararlarına yönelik inançları güçlendikçe sigarayı bırakma niyetlerinin de arttığını ortaya koymuştur. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının sağlığını koruma sorumluluğu ile sigara dumanının kalıcı etkilerine yönelik artan farkındalıklarının bütünlüştürerek bırakma motivasyonunu tetiklemesiyle açıklanabilir. Çevresel kalıcılık algısının sağlık etkilerine göre daha düşük olması, ebeveynlerin duman kalıntıları konusundaki bilgi düzeyinin tam olarak pekişmediğini göstermektedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, özellikle nikotin bağımlılığı yüksek olan ebeveynlerin öncelikli grup olarak ele alınması ve ev içi sigara yasaklarının teşvik edilmesi önerilmektedir. Sağlık profesyonelleri tarafından yürütülecek sigara bırakma müdahalelerinde, üçüncü el sigara dumanının çevresel kalıcılığına odaklanan eğitim programlarının entegre edilmesi kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, ebeveynlerin farkındalığını artıracak hedefli yaklaşımlar, sigarayı bırakma niyetini güçlendirerek çocukların pasif etkilenimini azaltmaya ve tütün kontrolü çalışmalarına önemli katkılar sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: sigara içenler, sigarayı bırakma, üçüncü el sigara dumanı, tütün kontrolü, ebeveynler